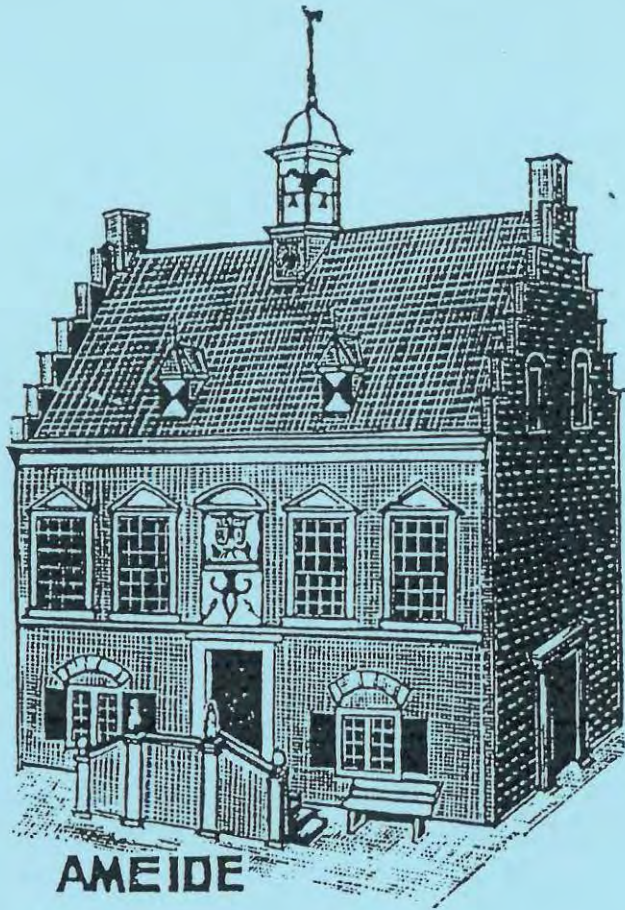
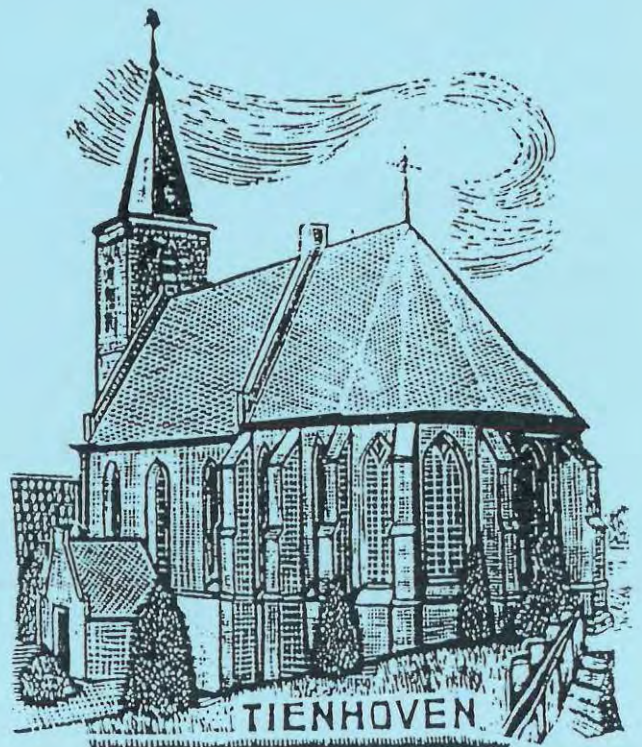

*Historische Vereniging
Ameide en Tienhoven*

Jaargang 14
Nr. 1
2003

NIEUWSBLAD VAN DE HISTORISCHE VERENIGING
AMEIDE en TIENHOVEN

ISSN: 1569-7800

De Vereniging is gevestigd in Ameide en heeft haar domicilie in het oude Stadhuis aldaar. Ze is opgericht op 13 december 1989 en is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel te Dordrecht onder nummer 40324336.

BESTUUR:

Voorzitter	A.M. den Oudsten, Kerkweg 29, 4235 VT Tienhoven, ☎ 601249
Secretaris	G.W. Groenendijk, De Bogerd 3, 4233 GN Ameide, ☎ 601886
Penningmeester	J. Stasse, De Bogerd 19, 4233 GN Ameide, ☎ 602488
Alg. adjunct	J.A. Maatkamp, Lekdijk 18, 2769 GA Langerak, ☎ 602071
Lid	E.H. den Hartog, Voorstraat 6, 4233 EA Ameide, ☎ 602087
Lid	J.D.C. Laroo, Voorstraat 8, 4233 EA Ameide, ☎ 602026
Lid	C.J. Neels, Lekdijk 24, 4235 VL Tienhoven, ☎ 601320
Lid	C. Rijnhout, De Kooi 25, 4233 GP Ameide, ☎ 602648
Lid	G. Streefkerk, Paramasiebaan 11, 4233 EX Ameide, ☎ 601369

CORRESPONDENTIEADRES

G. Groenendijk

EXCURSIES

A.M. den Oudsten

REDACTIEADRES KWARTAALBLAD

J.D.C. Laroo

LEDENADMINISTRATIE

J. Stasse

CONTRIBUTIE

Deze bedraagt € 15,- per jaar, over te maken op bankrekening nummer 301952248 van de Rabobank te Ameide t.n.v. de penningmeester van de vereniging

INHOUD Nieuwsblad jaargang 2003, nummer 1

Inhoudsopgave

Van de redactie

Verenigingsnieuws

Redactioneel: Het water vriend en vijand

Mevr. A. Boon: De Watersnood van 1 februari 1953

P. van Toor: De sluizen bij Ameide, vervolg

P. Will: Het Sluise gemaal in een gedicht bewaard

Mevr. E. Renes: De huidige sores op Sluis

Lijst van de beurtschippers van Ameide 1865

VAN DE REDACTIE

Beste leden-lezers, hierbij ontvangt u de eerste aflevering van jaargang 14 van ons Nieuwsblad. Alsnog u een goed 2003 toegewenst en eveneens hartelijk dank voor de reacties die we ontvingen op het vorige blad: positieve en negatieve. In ieder geval een bewijs dat het echt bekeken en gelezen wordt. Laat ons met het goede starten: op de uitnodiging om namen te leveren der jonge mannenbroeders op de 1930-foto kwam enige opheldering, eveneens een aanvulling op het artikel over dokter Jesse. Mevr. Vallen meldde dat hij nog meer fotoboeken op zijn naam heeft staan, o.a. één over steden: Londen en Rome, evenzo heeft hij voetsporen gezet in een land als Spanje (1955). Een jaar later is zelfs een platenboek over Rembrandt verschenen.

Minder te spreken was men - wij evenmin - over de weergave van de foto's, o.a. die van de wanstaltige weerspannige damwand; ook die van de boekuitreiking was geen gezicht: onze voorzitter amper herkenbaar, vandaar nu de herkansing / herplaatsing.

Over de voorzitter gesproken: het was de bedoeling dat deze in dit nummer de 'Obadja'-leden met verwantschappen en al zou 'verslaan', maar door ernstige en heel droeve familieomstandigheden is dit geheel nog niet afgerond. Zijn schoonzus Annie, de vrouw van ons oud-bestuurslid Cor den Oudsten, die zelf ook ernstig ziek is, kwam te overlijden en ruim drie weken nadien hun broer Frans. Van heler harte betuigen wij - mede namens heel de Vereniging - onze oprechte deelneming aan Cor en Aldert en de verdere familie. Nog even tot slot: u zult merken dat we ditmaal een soort themanummer hebben opgezet, wat wel verwacht mocht worden precies 50 jaar na de ramp. En daarbij is de voortdurende aanraking met de machten der natuur tot een element van ons volkskarakter geworden. Het ons omringende water heeft de eeuwen door zowel het rivierenlandschap en de bestaansmogelijkheden als de mens zelf getekend. Dat en meer kunt u opdiepen uit de hier volgende stukken: goede vangst gewenst.

VERENIGINGSNIEUWS

Op de Bestuursvergadering van 14 januari jongstleden zijn twee nieuwe bestuurders aangetreden, te weten de heren Eim den Hartog en Kees Rijnhout. Deze hebben de plaatsen ingenomen van de heren Cor den Oudsten en Paul Will. Beiden maakten vanaf de oprichting deel uit van het bestuur en hebben ieder op zijne wijs hun steentjes bijgedragen aan de groei en bloei van de Vereniging.

Op die vergadering is uiteraard ook aan de orde gekomen o.a nieuwe taak- verdelingen en het punt van de bemensing der werkgroepen, die veel te krap is.

In dit opzicht telt de vereniging nog te veel stille, onvriendelijker gezegd, 'slapende vennoten'. Ze zoekt naarstig naar leden die met hoofd, hart en/of handen zich willen inzetten. Geneer je niet en meld je spontaan!

Verder behoeft de relatie en de mogelijke samenwerking met de ' *Stichting vrienden van Slot Herlaer*' meer duidelijkheid te verkrijgen, opdat beide 'potentiële vennoten' weten hoe zij elkaar tot een hand en een voet kunnen zijn. Vervolgafspraken staan op het programma.

Na de eerste lezing in het jaar 2003 heeft zowel onze voorzitter als mevr. De Ridder- van der Lee, secretaris der Stichting, reeds een korte toelichting gegeven op de stand van zaken, zoals die was verwoord op de achterzijde van de convocatie voor die avond. Deze toelichtende tekst vindt u elders in dit blad opnieuw afgedrukt.

Genoemde bijeenkomst, gehouden op 30 januari in het Stadhuis van Ameide, is uitstekend verzorgd door de heer R. Vermij uit Amsterdam. Met behulp van fraaie dia's en grootschermscherm-videomateriaal heeft deze kenner bij uitstek de aanwezigen een heel helder en illustratief beeld gegeven over de vaderlandse luchtvaart: vanaf de eerste vluchten in 1901 en voorts passeerden grootse daden en grote namen als Anthony Fokker en Albert Plesman de revue en werden o.m. de Uivervluchten gememoreerd, terwijl tevens duidelijk bleek dat Schiphol en K.L.M. echt aparte grootheden waren.

In cirkel: De heer C. W. Luijendijk, burgemeester van Ameide en Tienhoven, is de eerste „vliegende” burgemeester van Nederland. Vorige week maakte hij zijn eerste solo-vlucht als leerling der Nationale Luchtvaartschool; bij het vertrek werd deze foto genomen.

Al met al een bijzonder geslaagde avond, die voor de vele geïnteresseerden een apart tintje had, daar Ameide en Tienhoven kan bogen eens de eerste vliegende burgemeester van Nederland bezeten te hebben en wel in de persoon van de edelachtbare heer C.W. Luijendijk, die 1/3 eeuw, van 1924 tot 1957, alhier de scepter heeft gezwaaid.

U weet dat 2003 tot het jaar van de boerderij is uitgeroepen. De Stichting 'Boerderij en Erf', waarin ook onze vereniging participeert, is voornemens een standaardwerk dienaangaande uit te geven. Van de gedelegeerden onzerzijds in die Stichting, de heren Kees Neels en Gerrit Streefkerk, vernamen we dat de boerderij van de familie Bos, Lekdijk 13-14 in Tienhoven hoge ogen gooit om daarin een plaatsje te krijgen.

Aan het slot van het artikel van mevrouw Ina Renes kunt u lezen dat er half april een foto-expositie, etc. van oud en nieuw wordt georganiseerd op Sluis, waarschijnlijk in het oude Dijkhuis ter plekke.

De werkgroep Genealogie is ijverig bezig met het transcriberen (= in een moderner letterschrift overzetten) van de door haar in Den Haag gekopieerde oude geboorten-, huwelijks- en overlijdensboeken. Ze zoekt ook dringend vrouwkracht of mankracht, die als vertalers en/of nazieners de uitpluizers willen komen bijstaan.

Verder heeft de werkgroep o.a. een verzoek ingediend bij de gemeente Zederik om gegevens van de gravenadministratie te verkrijgen, daar deze wellicht belangrijke genealogische informatie bevat. Met mevr. L. de Jong van de Afdeling Bevolking zijn intussen reeds gesprekken gevoerd.

Ten slotte werd de Vereniging verblijd met de toezending van de 'Genealogie van de familie Van Someren, Van Zomeren uit Asperen en Tienhoven'. De samensteller is dhr. Jean van Zomeren uit Ermelo. Er zijn voordien meermalen contacten geweest en zijn er archiefgegevens door ons nageplozen betreffende de voorouders, die resp. de boerderijen bewoonden, waar we nu op nr. 16 het gezin Guup van Lommel en op 45 dat van Gijs Ver-sluis aantreffen.

Nu nog enig nieuws over het hebben en houden t.a.v. onze leden, 't laatste doen wij.

Ingesloten treft u de acceptgiro aan voor het abonnement over het boekjaar 2003.

Ons lid, de heer Gijs Woudenberg deed ons toekomen een pamflet over de 'Overdracht van de Heerlijkheden Vianen en Ameide' uit 1725.

Een ander lid, Piet Beijen, is druk doende de namen van kampen, landerijen en boerderijen uit Ameide en Tienhoven en liefst van heel Zederik figuurlijk en letterlijk in kaart te brengen. Wie nog nadere gegevens heeft, kan hem 's avonds telefonisch bereiken onder telefoonnummer 0183-601831.

Van het nieuwe lid, Hen van der Vliet te Tienhoven kregen we zo'n ouderwets appelschilmachientje. Die naam alstublieft niet onthouden, daarmee kan namelijk

Aart van der Grijn z'n raaiers in de kraom op de Pèèrdemart verrassen!

Van diens broer Krijn van der Grijn, nog zo'n echte meelevende makker met ons wel en wee, kregen we een kopie van een krantenknipsel uit het 'Nieuwsblad voor Gorinchem en Omstreken' van 1 maart 1957. Dit ging erover hoe burgemeester en burgermoeder Luyendijk afscheid van Ameide en Tienhoven namen. Het origineel wilde hij Peet van Toor doen toekomen. Hem een beetje kennende, horen we t.z.t. er vast meer van. Alstublieft en heel, heel veel keren dank-u-wel voor alles!

HET WATER, VRIEND EN VIJAND

Een goed opschrift is best belangrijk. Het moet niet zo zijn dat je zonder meer het riet wordt ingestuurd. Het behoort op voorhand aan te geven wat de lezer te verwachten heeft? Deze woordcombinatie inzake 'de grillige nattigheid' drong zich aan ons op, toen we ons zetten om ietwat op te halen hoe ons land een halve eeuw geleden werd getroffen door de gruwelijke Watersnoodramp, die zich voltrok in de nacht van 31 januari op 1 februari A.D. 1953.

Waren er niet een legio lagelanders, die werkelijk dachten door schade en schande zoveel wijzer te zijn geworden dat ons Nedere-land stilaan goede vriendjes was geworden met het water? Totdat het zuidwestelijk deel wordt getroffen en eensklaps *'een kolkende en bruisende waterval zich neerstort en een muur van ziedend water over het land dondert met niets ontziende kracht'*, aldus een oor- en ooggetuige in een brief aan haar kleinkind.

Alvorens over te gaan naar wat Armeide-Tienhoven ondervonden heeft tijdens die stormvloed kijken we nog even achterom naar de tijd dat ons leefgebied voor kikkers en andere amfibieën nog niet was herschapen in een welvend polderlandschap waar het goed wonen was. Maar altijd weer werd ons voorgelacht, zich hoog en droog wanende, er veelal onverhoeds aan herinnerd dat de wegen van het water ondoorgrondelijk bleven.

Laatst lasen we nog een reisimpressie van ene Owen Feltman, die in de zeventiende eeuw Nederland had aangedaan. Hierin beweerde deze Engelsman dat de ingezetenen op kikkers leken. Zij leefden als springers in het veld op een moerassig stuk land en of deze aandoening al niet erg genoeg was, voegde hij eraan toe dat hun taal klonk als het kwaken van kikkers. Toe maar, zou er dan toch tot in de spraak toe verband bestaan tussen de aard van de bewoners en hun grondgebied?

Ach laten we deze minder vleeiende verjaarde waarnemingen maar voor lief nemen en opnieuw proberen te landen in ons waterig gebied. In de Middeleeuwen was het westen, wat later Nederland zou heten, grotendeels woest en ledig en leek net een grote gatenkaas: watervlakten met her en der wat eilandjes. Wat vindt u trouwens van de zinsnede dat God de wereld schiep, maar Holland door de Nederlanders zelf werd gemaakt? Is dat niet iets te veel eer, die prof. W.C.H. Staring (1808 – 1877), de mens toekent? Met een vierregelig gedicht besluit deze landhuishoudkundige tevens de eerste vaderlandse geoloog van naam zijn wetenschappelijk boekwerk: *'Voormaals en Thans'*. Zou dat poëtische in dit 'vierkantje' een klein huldeblijk betekenen aan zijn vader, de bekende dichter Antonie C.W. Staring?

*Gods almacht wenkte van den troon,
En schiep elk volk een land ter woon;
Hier vestte Hij een grondgebied,
Dat Hij ons zelve scheppen liet*

Het water als vriend: in rivieren kon je poedelen en peddelen. Eruit drinken, erin vissen of erop varen kon ook, en meer in het kader van ons onderwerp hebben ze hun steentjes – zelfs vrijwel letterlijk – bijgedragen door te zorgen voor een behoorlijk pakket aan grint, zand en klei, waarop bewoning mogelijk werd. En daarbij zette de zee bij vloed en eb slib af, zodat een twijfelachtig stukje aarde ontstond.

Daarop besloten de pittige 'inboorlingen' dat het maar eens echt vasteland moest worden. Zij waren warempel toch geen kikkers en zo begonnen zij met kaaien en dijken aan te leggen om dusdoende het water te keren, liefst definitief.

Dat was gemakkelijker gezegd dan gedaan, maar van fouten leer je snel, er moest meer gebeuren, want waterkeringen hielden nu wel het oppervlaktewater tegen, maar verhinderden dat het water, dat somtijds bij bakken uit de hemel neerdaalde, kon wegstromen. Het overtollige water trachtte men te verjagen – we zijn dan al weer een eeuw of wat later – door lozen en spuien via sluizen en uitmalen. Het devies:

'pompen of verzuipen' zou toentertijd ontstaan zijn en toegepast. Maar daarop deed zich een nieuw probleem voor: men pompte zichzelf neerwaarts, want de bodem begon dan uit te drogen en er traden verzakkingen op. De welgeschapen jongens, stoere knapen, waren vaak niet voor zessen klaar en tevens het ferme vrouwvolk met kroost en al was niet suffend blijven staan, maar wroette mee in de modder om de veestapel, waaronder

hullie schaopies op het droge en zeker het hoofd boven water te houden. De mannen – beljaot, inkeld 't manvolleek, da gong toen nog zo, stakke de koppe bij mekaor - gingen overleggen en samenwerken en hebben van de nood een deugd gemaakt door de waterschappen op te richten, waarmee ze toen al de basis hebben gelegd voor het latere zogenoemde poldermodel. Zo ziet u maar: weinig nieuws onder de zon. Voerde het C.D.A. niet een paar jaar terug als verkiezingsleus: 'Samenleven doe je niet alleen' en wie van ons senioren herinnert zich niet de inzamelacties via de radio, geleid door aartsbedelaar Johan Bodegraven? Weet u nog van die slagzin uit 1953: 'Beurzen open, dijken dicht'?

Met deze slogans zijn we in de twintigste eeuw beland en volgen enige bevindingen over de bedoelde rampspoed, opgetekend en/of verteld door o.a ons bestuurslid Gerrit Streefkerk en verderop volgt het relaas van mevrouw Aartje Boon uit Molenaarsgraaf, die zo vriendelijk was iets van haar wederwaardigheden ons te doen toekomen.

Bij navraag is ons ter ore gekomen dat er vrij veel vee uit de West-Alblasserwaard met veewagens naar Ameide en Tienhoven is vervoerd, dat hier bij de boeren is ondergebracht. Verder vertelde Krijn van der Grijn dat hij samen met zijn broer nog vrachten bieten en hooi heeft opgehaald. Dat losse hooi werd in Nieuwpoort machinaal tot balen geperst met werktuigen van Leen Verhoef uit Langerak. Daarna werd die voorraad naar rato gedistribueerd bij de hofsteden waar vee gestald was. Dit transport heeft men volgehouden tot het water ook Molenaarsgraaf bedreigde.

Gerrit Streefkerk herinnert zich: "Mijn vrouw Nel en ik waren juist vlak voor die tijd verhuisd van de Prinsengracht naar ons nieuwe huis aan de Paramasiebaan. Alleen de beplanting in de tuin moest nog gebeuren. Hiervoor had ik met onze tuinman Jaap Verveer een afspraak gemaakt om op zaterdagmorgen 31 januari om tien uur heesters te gaan halen in Boskoop. Het water in de Lek stond toen wel vrij hoog, maar het was niet verontrustend te noemen. Dus gingen we welgemoed richting Schoonhovense veer, waar de Gelkenesse veerpont nog normaal dienst deed.

Toen we echter 's middags op de terugweg omstreeks vier uur weer bij de veerpont arriveerden, was deze vanwege het snel wassende water uit de vaart genomen en moesten we noodgedwongen via de Viaanse brug huiswaarts keren.

Daar verhuizen nog altijd een zeer vermoeiende bezigheid is, zijn wij die avond tijdig te ruste gegaan en hadden we zodoende geen radioberichten gehoord. Toen wij zondagmorgen de klok hoorden luiden en buiten op straat veel rumoer hoorden, ben ik snel naar de Dam gegaan. Daar aangekomen was het een en al verwarring: wanhopige mensen die bepakt en gezakt hals over kop waren gevlucht uit de Binnenwaard. Om aan deze droevige en verwarrende toestand het hoofd te kunnen bieden verzocht de burgemeester aan de toegestroomde bevolking van Ameide deze zwaar getroffen mensen een onderdak te bieden. En wie voelde zich niet verplicht medewerking te verlenen en zodanig heb ik een echtpaar met een dochter mee naar huis genomen. Ongeveer drie weken zijn zij bij ons gebleven."

WATERSNOOD: 1 FEBRUARI 1953.

Zaterdag 31 januari stormde het verschrikkelijk. Pannen waaiden van de daken, in rieten bedekking kwamen gaten en het water in de Graafstroom zweefte hoog op.

De berichten die door de radio ons bereikten, spraken van hoog water in de rivieren en kondigden dijkbewaking aan.

Op zondagmorgen, om 6 uur werden we gewekt door de telefoon en deelde de beambte mee, dat er een dijk doorbroken was in Papendrecht. Ook kwamen mannen langs en klopten op de luiken, die voor de ramen waren, om ons te laten weten dat we zouden moeten vluchten voor het water. Er zouden bussen komen om ons te vervoeren.

Ook door de radio kwamen trieste berichten over dijkdoorbraken in Zeeland en op de Zuidhollandse eilanden. Niet lang daarna viel de stroom uit en waren we aangewezen op kaars- en zaklantaarns. Bij dat schaarse licht begonnen we meubels naar boven te sjouwen. Zelfs de aardappels uit de kelder verhuisden bij het licht van een zaklantaarn in onze mond, naar boven.

Waardevolle papieren en sieraden werden ingepakt om mee te nemen. Koeien werden uit de stallen gedreven naar buiten, wat met veel moeite gepaard ging: immers uit een

warme stal naar zo'n gure koude buitenlucht, was niet aantrekkelijk. Er kwamen ook vrachtwagens, om koeien te vervoeren, maar er was te weinig plaats voor al dat vee, dus werden grote koppels gedreven over de weg.

Een bus bracht ons, mijn moeder en ik en mijn schoonzus met twee kinderen naar Ameide. Mijn broer bleef achter bij het vee.

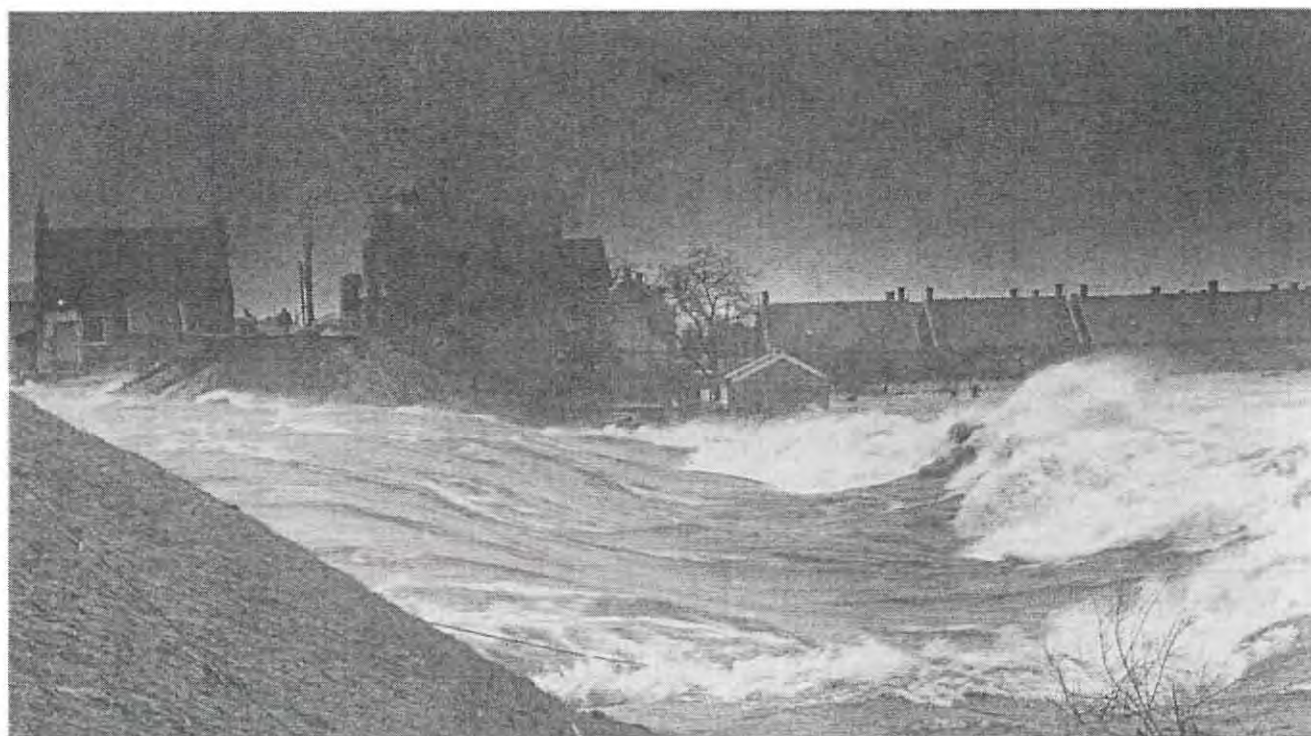
Op het stadhuis van Ameide werden we vriendelijk ontvangen en kregen koffie. Intussen waren er al mensen gekomen om evacués in huis te nemen. Bart Woudenberg uit de Molenstraat nodigde schoonzus en kinderen uit om mee te gaan en zei tegen mijn moeder en mij: 'Gaan jullie ook maar mee, jullie kunnen wel bij mijn buurvrouw terecht'. En zo gebeurde het. Moeder en ik kregen onderdak bij Merrigje Petersen. Van horen zeggen niet helemaal onbekend, daar Teus Oosterom een goede bekende van Merrigje, een veehandelaar was, die in Nieuwland, bij mijn broer een vertrouwde en veelgeziene figuur was. Hij was dan ook al gauw present. We werden daar gastvrij; ontvangen en de verzorging was bij onze gastadressen optimaal.

De volgende dag gingen we nog meer spullen halen en ook onze beide poezen, Wollie en Bontje, waren bij Merrigje hartelijk welkom. Overdag waren ze in de schuur en 's avonds in de kamer. Omdat onze huizen droog gebleven waren, mochten we na een week weer naar huis, wat we dan ook deden. Maar o, wat viel dat tegen. Het water stond nog tegen de muur als de wind west was en zakte maar heel langzaam. Soms vroom het en lag er een dun laagje ijs op de het watervlak. Eens zagen we hoe een poes er door zakte en omdat het dier niet te bereiken was, verdronk. Het drong tot ons door, hoe er zoveel mensen op dezelfde manier het leven hadden verloren.

Dankbaar waren we gespaard te zijn voor erger dingen en voor de goede verzorging op onze gastadressen. We hebben dit niet vergeten en leeft in dankbare herinnering in ons geheugen voort.

Aartje Boon.

Molenaarsgraaf.

Aan de leden van de Historische Vereniging
Van het Bestuur.

Zoals U inmiddels wel begrepen zult hebben heeft het bestuur een zekere vorm van samenwerking met de Stichting "Herlaer".

Wij hebben op Open Monumentendag en de Kerstfair onze spulletjes getoond en met de uitgaven op boekjes en kaartengebied met onze stand handel gedreven.

Er doet op "Herlaer" zich misschien een mogelijkheid voor om een door onze vereniging reeds lang gekoesterde wens tot vervulling te doen komen. nl. een expositie ruimte, die in de loop der jaren zijn vorm zal kunnen vinden, dit gecombineerd met een ruimte voor ons papierenarchief, wat hierdoor toegankelijk gemaakt kan worden voor inzage door U.

Er zijn met de fam. de Ridder wat orienterende gesprekken gevoerd om te kijken op welke wijze e.e.a. gestalte zou kunnen krijgen en gecombineerd met hun plannen en mogelijkheden. Hierbij dient uiteraard gelet te worden voor wat onze kant betreft dat de zelfstandigheid behouden blijft.

Van beide zijden is vooralsnog benadrukt dat e.e.a. stap voor stap bezien zal worden met de nodige waarborgen voor beide partijen.

Inmiddels is door de secretaris een notitie geschreven die door het bestuur als leidraad gehanteerd en verder uitgewerkt zal worden waarbij wij onze statuten ook als leidraad zullen hanteren.

Namens het Bestuur
A M den Oudsten voorz.

DE SLUIZEN BIJ SLUIS TE AMEIDE, aflevering 2:
(sluit aan bij mededeling Nieuwsbrief jrg.13,nr.4, p. 10)

Mevrouw RENES te Sluis bij Ameide had bij de aanleg van de dijkverzwaring ter plaatse iets merkwaardigs opgemerkt. Aan de voet van de dijk waren kloostermoppen te voorschijn gekomen en wel in metselverband. Ze waarschuwde Paul Will en deze vroeg Krijn van der Grijn om te gaan kijken. Het bleken de resten van een sluis (of van sluisen). Maar hoe was de historie van dit waterstaatkundige kunstwerk? Hoe was die verbonden aan de komst van de molens, die elkaar ter plaatse in grote aantallen opvolgden? Krijn nam enkele foto's. Later hoorde ik dat ook mevrouw Renes een aantal opnamen gemaakt heeft maar die heb ik nog niet onder ogen gehad.

De vondst veroorzaakte enige opschudding. Het werk aan de dijkverzwaring werd stilgelegd en een bespreking met beheerders afkomstig van allerlei disciplines geregeld. De provinciaal-archeoloog toonde belangstelling maar het werk moest doorgaan. En zo zijn de ruïnes voorgoed van het toneel verdwenen. De kloostermoppen werden doorboord ten behoeve van de stalen damwanden.

Een soortgelijk verhaal maar dan met goede afloop komt uit Rotterdam Naast me ligt een fraaie reconstructie van het Rotterdam van 1270, het jaar van de DAM in de Rotte In de periode 1270 tot 1450 werden in die dam meerdere sluisen gemaakt. De oudste waren houten kokers van 14 meter lengte, opgebouwd uit zware gebinten waartegen met houten pennen planken waren aangebracht. De sluisdeuren werkten automatisch, door de werking van de getijden sloten ze bij vloed om bij eb weer open te gaan. De oudste sluisen konden alleen kleine schepen doorlaten maar omstreeks 1340 werd er een extra sluis voor grotere boten gebouwd. De eerste opzet was evenwel het lozen van overtollig polderwater uit het gebied van het veenstroompje DE ROTTE.

De vondst te Sluis heeft ons wel aan het denken gezet. Het is bekend dat Johan de With in 1979 over de Zederik publiceerde in ONZE STREEKHISTORIE en er zijn mogelijk nog stukken in het archief van het Hoogheemraadschap te Gorcum. Mogelijk bevatten de laatste de sleutel tot de geschiedenis van de SLUIS of de SLUIZEN.

Paul Will ging samen met Kees Neels naar Gorcum en trof daar van alles aan. Een aantal stukken werd gecopieerd en vervolgens naar mij gezonden. Op mijn beurt maakte ik daar weer handzame afschriften van . De oorspronkelijke stapel ging naar Ameide terug om opgenomen te worden in het archief van de Historische Vereniging. Er verscheen een eerste mededeling in de Nieuwsbrief jaargang 13 nr.4. We gaan nu uit van deze mededeling.

Het document uit 1373 wordt ook door Johan de Witt genoemd. In de Larousse Encyclopedie heb ik de gegevens betreffende AELBRECHT (of ALBRECHT) VAN BEIEREN opgezocht. Het leek me goed om deze te verwerken in een Middeleeuwse Geschiedenis . Vanzelf kom je dan op de diverse elkaar opvolgende HUIZEN.

HABSBURGSE HUIS	1477 tot 1581
BOURGONDISCHE HUIS	1433 tot 1477
BEIERSE HUIS	1354 tot 1433
HENEGOUWSE HUIS	1300 tot 1354
HOLLANDSE HUIS	916 tot 1300

Aelbrecht van Beieren was op het moment dat hij de vergunning tot doorgraving verleende nog geen GRAAF van Holland, Zeeland, Henegouwen en Friesland. Zijn voorganger was Willem V van Beieren die regeerde van 1336 tot 1389. Deze heeft het dus goed gevonden dat Aelbrecht de betreffende vergunning in 1373 verleende. Aelbrecht regeerde van 1389 tot 1404. Hij werd toen geen Graaf maar Ruwaard (van Holland) genoemd.

Voor de tekst van de vergunning anno 1373 wordt verwezen naar pag. 10 van de laatste nieuwsbrief De geadresseerden waren: Gijsbrecht van Vianen, Otto van Arkel en Heylwich van Herlaar.

In 1377 (dus 4 jaar later) verleenden op hun beurt Gijsbrecht Heer van Vianen, Hendrik

Heer van Vianen, Heer van Ameyde en diens vrouw Heylwich van Herlaar en Otto van Arkel door middel van een oorkonde vergunning tot het graven van een UITWATERING voor Leerbroek, Nieuwland, de Weverwijk, Reinerskoop en Kwakernaak. De vaart zou lopen van Meerkerk door de Middelloos en Zijdewin (de Zederik) naar de Lekdijk met een uitmonding tussen Kostverloren en de Poort (!!)(van Ameyde. Elders heb ik in plaats van het jaartal 1377 het getal 1370 gevonden. Dat zou ook beter passen. Eerst de gegraven waterloop (duur van dit werk 3 jaar) en dan de vergunning voor het doorgraven van de dijk. Toch wordt in een ander artikel de voorkeur gegeven aan het jaartal 1377 boven 1370.

De lijst van namen wordt verschillend opgegeven, elders worden genoemd: Otto Heer van Arkel, Johan Heer van Culemborgh en van der Leck, Heinrich van Vianen, Heer van Ameyde en zijn vrouw Heylwich van Herlaar, Otto van Heuckelom, Heer van Acquoi, en Gerrit van den Rijn, mogelijk is de tekst afhankelijk geweest die het stuk opstelde en daarbij van verschillende zijden benaderd werd.

De GROTE DIJK rondom de Alblasserwaard kwam tot stand in de 13e eeuw tijdens de heilzame regering van Graaf Floris V van Holland en Zeeland. Daarmee werd het gevaar van overstromingen tijdelijk bezworen maar het veen in de Waard klonk verder in en het bed van de rivier hoogde zich op. Vandaar de telkens terugkerende dijkverhoging. Het was daarom een koen besluit van Aelbrecht om ter wille van de uitwatering de dijk bij Sluis te doorgraven.

Het ZIJDEGEWIN, de oude naam voor de landstreek de ZOUWE stond menig jaar blank. Dat probleem met het hoge polderwater wordt in een volgend artikel behandeld. Ook de molens zo bekend van de oude prenten komen dan aan bod. Gegevens van de Witt worden vergeleken met de stukken van het Hoogheemraadschap.

Het kanaal DE ZEDERIK bestond uit drie (3) evenwijdige vlieten, gescheiden door smalle ribben. Zo kon het water vanaf Meerkerk GESCHEIDEN worden afgevoerd. De beide Oostelijk gelegen vlieten waren bestemd voor het water afkomstig uit Vianen en Hagestein en de westelijke voor Nieuwland en Leerbroek. Dit was met het oog op Lexmond en Lakerveld die mogelijk schade zouden lijden door het af te voeren water van Leerbroek. Welke vliet door het Zijdegewin gebruikt werd is onduidelijk, waarschijnlijk samen met Leerbroek en Nieuwland.

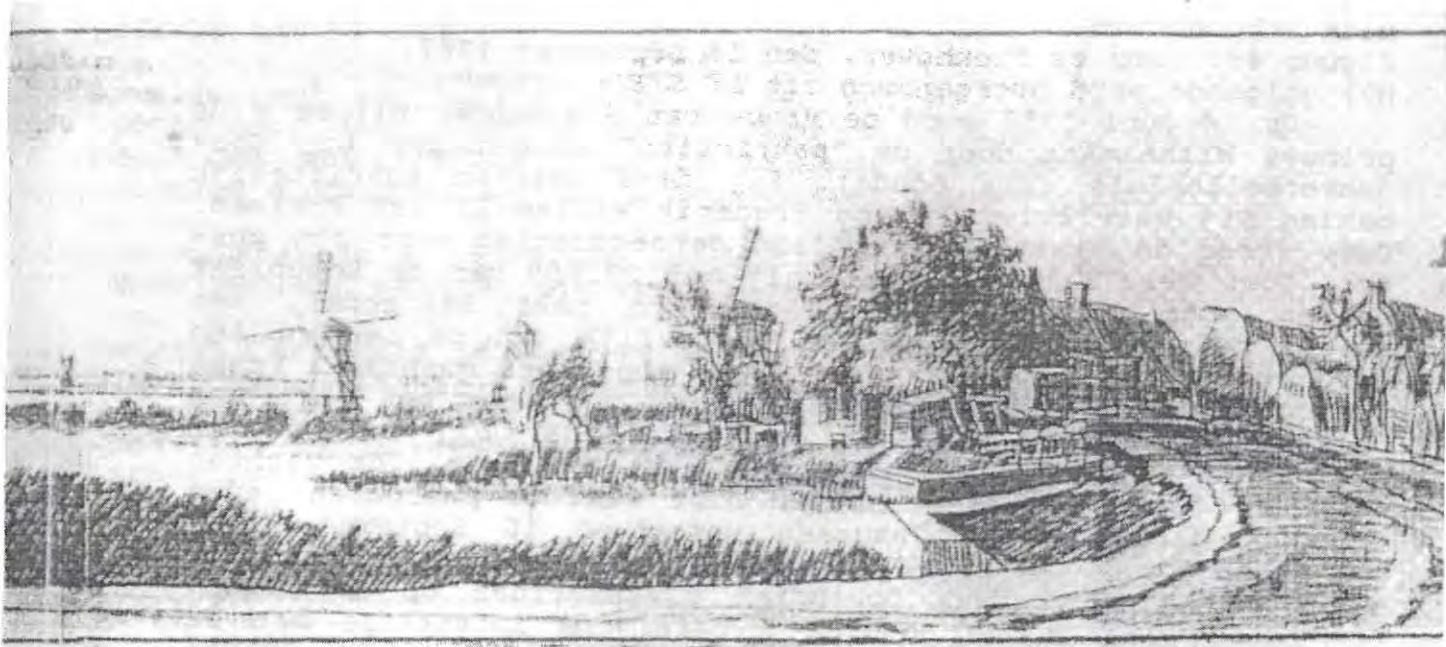
In 1774 werd een uitwateringsvliet gegraven door de uiterwaarden naar de Lek. Deze is zoals een ieder weet nog aanwezig. De kleiputten tussen de dijk en de vliet heb ik altijd een interessant fenomeen gevonden.

Was het bij Rotterdam tevens bedoeld voor de scheepvaart, bij Ameide lag het accent duidelijk op de uitwatering.

Bij de stukken uit Gorcum is er een van 22 Mei 1656, waar in sierlijke maar voor mij vrijwel onleesbare letters gesproken wordt over een GROOT ONDERHOUD aan de DRIE sluizen bij Ameyde. Hier wordt dus gesproken over drie in plaats van over twee sluizen. Ik lees over het schoon krabben, opnieuw voegen en van een deklaag voorzien van de stenen. De maten worden opgegeven in voeten, getallen van 26, 40 en 42 voet worden genoemd als lengten van de balken die ook geschoond moeten worden. Die 42 voet stemt overeen met de lengte van de houten kokers van 14 meter genoemd bij Rotterdam. Losse stenen moeten vastgemetseld worden en balken vervangen door de timmerman. Ook aan de molens moet het een en ander gebeuren. De datum van oplevering wordt genoemd. De aanneemsom bedraagt 165 gulden. Het stuk is getekend door Jan B. van Bijlvoet.

Er waren uiteindelijk twee uitwateringssluizen overgebleven bij Sluis. De eerste werd afgedamd in 1774 en de tweede in 1828.

In een brief van 22 Januari 1834, gedateerd te Vianen wordt het voorstel gedaan om de sluis bij Sluis af te sluiten zowel aan de rivier- als aan de polderkant. Als reden wordt opgegeven dat ze niet meer functioneert. Het water van de Lek staat te hoog om afvloeiing

Sluis in de 18-e eeuw

1656

Het teer ende Condition wadi
 nae dat de Ed: Hoere Sijckgraaf
 ende Hoghedijer vromaden slauts
 van Nianen bagetfeijn ende
 Evedinge willen bet foden d
 reparatie van 't mofselwate
 van drie fluisen bij Amijnd
 ende de voormolens als volcht

Het document uit 1656 (detail).

Ende den ten salden aomindij gebonden sijn
 de veegeel te schoijen ende de losse fteem hiet
 te breedten, de veygen schoon hiet hebben, ende
 vadder vol fiedijden, lanc 70 voet /
 De blyken veegeel lanc de een 65 voet ende
 de ander 42 voet mede 40 schoijen als vrooren,
 Ten twee hooftten lanc 36 voet mede de
 cantlagen 40 schoijen daer van noede is ende de
 reeten toe te fmedden,

ook bij eb mogelijk te maken. Alleen in een zeer bijzonder geval wanneer er bij Pannerden iets mis gaat zou er nog van enige afvloeiing sprake kunnen zijn maar dat speelt geen rol van betekenis in het geheel.

Dit lijkt ietwat in strijd met het vermelde in de voorgaande alinea maar mogelijk gaat het bij de brief uit Vianen slechts om een afbouwklus.

Hetzelfde geldt voor het volgende: In een brief van 28 Januari 1834 van C.L. Begram van Jaarsveld beschrijft deze een voorstel tot AFDAMMING van de enig overgebleven sluis te Ameide.. Hij richt zich daarbij tot de leden van het College van de Lek en vraagt de heren hun gedachten te laten gaan over het bewuste onderwerp. Deze brief valt nagenoeg samen met de brief uit Vianen .

Het ons zo bekende STOOMGEMAAL fungeerde van 1892 tot 1946.

Men moet bij het oplossen van een probleem blijven zoeken tot de onderste steen boven komt.. Die onderste steen is er wel maar werd onbereikbaar.

We weten dus afgezien van de genomen foto's weinig van de constructie van het waterbouwkundige kunstwerk. Op bijgaande prent uit de 18e eeuw kan men zij het met enige moeite de omtrekken herkennen van een waterdoorlaat.

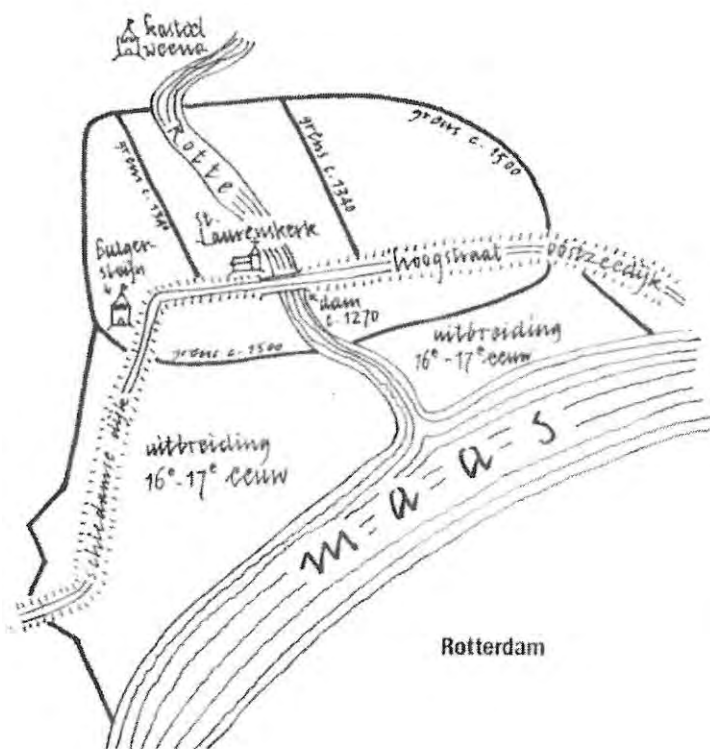
Conclusie:

1. De sluisen dateren uit de zeventiger jaren van de 14e eeuw
2. In 1656 zijn er nog DRIE sluisen
3. In 1774 wordt gesproken over de afsluiting van EEN van de TWEE sluisen.
Een sluis was intussen in vergetelheid geraakt
4. In 1828 wordt de laatste sluis gesloten gevolgd door afbouw omstreeks 1834.
5. De lengte van de sluisen was 14 meter, overeenkomend met de onlangs opgegraven en daarna goed beschreven sluis bij Rotterdam

Er is bij de GORCUM-PAPIEREN nog een tekst van November 1932 over de DUIKER onder het dorp AMEIDE en mogelijk komt dat stuk nog eens in aanmerking voor een artikel.

Haarlem, 14 Januari 2003.

Peter van Toor

Aelbrecht van Beieren

HET GEMAAL OP SLUIS IN EEN GEDICHT GESLUISD?

Aansluitend op het vorige nummer van ons Nieuwsblad, waarin het diepgravende relaas van Peter van Toor over de sluis op Sluis stond, kan ik niet nalaten te zinspelen op een gedicht, dat al jaren door mijn hoofd maalt vanwege dat gemaal erin genoemd. En dat kennelijk intussen al in ons gezin was rond gezoemd, want in Nieuwsblad, Jaargang 9 nr. 3 had zoon Chris bij zijn verhandeling over het Sluise Rijksstoomgemaal er een aantal versregels uit geciteerd.

Hebt u dat nou ook, bepaalde zinswendingen of soms meer dan dat blijven haken. Zo'n tekst is er één: ik kan er maar niet van loskomen hoe beeldend 'het ikje' samen met haar vader met zijn waterlaarzen aan van de Lekdijk is afgekomen.

Daarbij doemt op de terugweg een lucht van geweld op; Gorcum ligt al door wolken overkraagd. Een nieuw werkwoord, wat wolken al niet kunnen doen. Moet u dit vers eens hardop lezen, dan bemerkt u hoe sfeerscheppend en schitterend van zeggings het geheel is, let o.a. ook op de werking van de oo's en vooral van die aa's, door het gehele gedicht heen.

Vaak lijkt iets zo gemakkelijk over de versregels te zijn gestrooid, maar juist door dat klankenspel, de woordkeus en die omsingelende beschrijvingen van handelingen en gevoelens, kleine niet van symboliek ontblote voorvallen roepen een heel eigen suggestieve sfeer op.

En dan de Lekdijk met name genoemd! Mogen we - al afstrepnd iedere andere mogelijkheid - veronderstellen dat het om het stoomgemaal op onze buurtschap Sluis gaat?

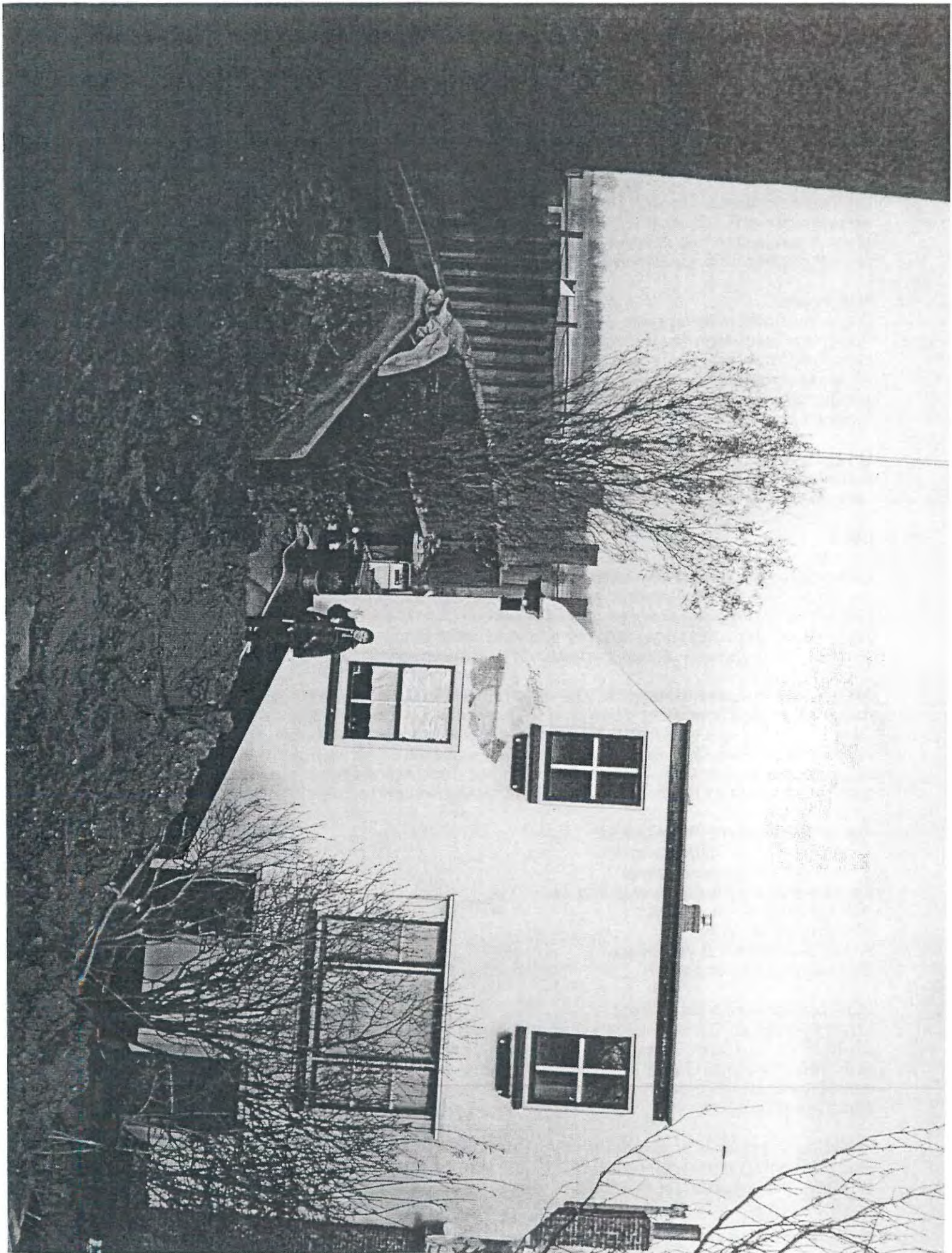
Nu weet ik wel dat de belevenis van een ik-figuur uit een gedicht niet zonder meer hoeft samen te vallen met de werkelijkheid en de maker ervan, maar toch... De schepper van dit werkje van kunst is de dichteres, Ida G.M. Gerhardt. Deze kwam ter wereld op 11 mei 1905 te Gorcum, waar haar vader directeur was van de ambachtsschool. Later moet zij zich toch zo'n tochtje herinnerd hebben en dicht zij dit: *In memoriam patris*, dat opgenomen is in haar achtste bundel 'De ravenveer' (1970):

*Mijn vader heeft de waterlaarzen aan.
Wij samen zijn de Lekdijk afgekomen.
Ik ben voor mijn verjaardag meegenomen:
Hij moest vandaag bij het gemaal langs gaan,*

*Gemaal: dat is je vader horen noemen
die vreemde woorden van een andere taal
als hij de waterstand leest van de schaal;
te ademen in het onbenoembaar noemen
dat gonzend omgaande aanwezig is.
En niets te zeggen als hij bezig is:*

*'Dát is een man, daar kun je staat op maken'.
Als op de zaken orde is gesteld
Doen wij op huis aan. Een lucht van geweld:
Gorcum ligt al door de wolken overkraagd.
Geen noodweer en geen wereld kan mij raken
Als hij, het laatste stuk, mij op de schouder draagt.*

P.S. Onze excuses voor de spelling van de naam van onze kersverse medewerker. In ons vorige blad stond bij de stoet nieuwe leden onder meer: mevr. E. van Renes. Dit klinkt wel, maar dat 'van' moeten we maar vergeven en vergeten! Och, de beste breisters... , bestaan die nog wel?

SLUIS - SLUIZEN

Inleiding

Er is mij gevraagd een stukje te schrijven over de dijkverzwaring van het tracé Sluis. Het werk is op 16 september 2002 begonnen. Een ieder van u weet ongetwijfeld hoe het hele werk met horten en stoten op gang is gekomen. Als dijkbewoner met "de damwand" voor het huis zult u begrijpen dat ik het werk wel moet volgen of ik wil of niet.

Dit verhaal moet u dus ook zien als een persoonlijk verslag van een dijkbewoner met interesse voor ons cultuurhistorisch erfgoed ook in archeologische zin. Vanaf het prille begin tot aan heden heb ik een uitgebreid fotoarchief aangelegd. Ik blijf het werk fotograferen totdat het af is. Daarover later meer.

Het begin

Ik ga eerst met u terug naar de 16e september 2002, de dag dat men begon met het "inpersen" van enorme ijzeren palen (de damwand), de dag ook dat de dijk voor twee weken afgesloten zou zijn voor het verkeer. Alleen voetgangers en fietsers mochten er langs. Al op de tweede dag van het werk liep het niet zoals het had moeten gaan. De ijzeren palen die men nu vanuit de verte op Sluis ziet staan hadden maar 50 cm boven de grond uit moeten komen.

U begrijpt het al de Sluizen zaten in de weg en niet gering ook en daardoor kon men de damwand niet volledig in de grond krijgen. Al de ijzeren palen die nu ver uitsteken zijn herinneringen aan ons verleden. Want op die plekken zaten stenen bouwwerken van onze voorouders. Veel ervan zou al vergaan zijn, een sluis blijft meestal 50 - 200 jaar goed.

Een dagboekfragment van oktober 2002

De werkzaamheden zijn weer gestart, de damwand blijkt niet sterk genoeg. Er moesten nieuwe berekeningen worden gemaakt en een constructie bedacht om deze damwand extra ondersteuning te bieden. Nu is ervoor gekozen om met pijlers de damwand te gaan stutten. Deze pijlers worden 21 meter de grond ingetrild.

Men denkt nu weer meester te zijn over het werk. Op naar de volgende fase om zo snel mogelijk het verkeer weer doorgang te geven op deze belangrijke route naar Vianen en Utrecht. Achter de schermen zullen ze wel druk aan het praten zijn. Het verpletteren/vertrillen van de ondergrondse infrastructuur van het watergebeuren van onze voorouders in Sluis kost veel geld en het doet pijn als ik stil sta hoe dit allemaal kan gebeuren. Want er heeft geen serieus archeologisch onderzoek plaats gevonden.

*Ensemble Sluis is alles bij elkaar
Bovengronds en ondergronds
Zeldzaam en onvervangbaar
De samenhang met alles wat hier is
Aan de Zederik en de Lek
Het ensemble Sluis
Is cultuurhistorisch veel waard
Ook na september 2002?*

Hoe lang gaat een sluis mee?

In 1373 kwam er hier een eerste sluis, en rekent u maar met mij mee, dat een gemiddelde sluis 50 tot 200 jaar "dienst" kan doen. Dan moet er dus in de 14e eeuw weer een nieuwe sluis gebouwd zijn. U zult begrijpen dat de restanten in de bodem hier in Sluis nooit van een of twee sluizen afkomstig kunnen zijn, maar zeker van meerdere sluizen over een aantal honderd jaren.

Ik heb een steen die ik had gevonden laten zien aan de Provinciaal Archeoloog van Zuid-Holland, ook zijn vermoeden is dat er vele sluizen geweest moeten zijn. U leest hieronder een deel van zijn reactie in een brief van 26 november 2002:

Provinciaal archeoloog aan het woord

"Hartelijk dank voor het toezenden van de gegevens betreffend de baksteen, het is geen kloostermop, althans we mogen hem niet zo noemen, maar het is wel een erg oude baksteen. Stenen met dit formaat werden in de 14e eeuw gebakken. Hoe dan ook, ik denk wel dat de vondst van deze stenen het verhaal van de sluis uit 1373 ondersteunt. Meest waarschijnlijk is dat de sluis uit 1373 opgeruimd is bij de bouw van de 18e eeuwse sluisen die nu aangesneden zijn.

Nog waarschijnlijker is dat er tussen de 14e eeuwse en de 18e eeuwse sluisen een 16e of 17e eeuwse sluis gelegen heeft, waarvan wij nu niets meer weten. De levensduur van een sluis is hooguit 200 jaar, maar als hij slecht onderhouden wordt gaat hij niet eens 50 jaar mee (inwerking van het water, druk van de grond, beschadigingen als gevolg van het gebruik door de mens etc.). De kans dat er nog iets van die 14e eeuwse sluis onder de grond bewaard gebleven is zal vrij klein zijn. De baksteen nemen wij in dank aan, hij zal een plaatsje krijgen in het provinciaal depot voor bodemvondsten te Alphen a/d Rijn om daar voor altijd iets te kunnen laten zien van de sluis van Hertog Albrecht in Sluis Ameide".
Einde citaat.

Een kijkje achter de damwand

De technici van dit werk zijn dus grote problemen tegen gekomen. De meeste ondergrondse resten zijn helaas tot mousse gemalen om het werk verder af te kunnen maken. Toch blijf ik ervoor pleiten (en wie doet ermee?) om alsnog aanduidingen te plaatsen op Sluis, waarop valt af te lezen, wat het meest waarschijnlijk is, waar vroeger al de sluisen gezeten moesten hebben. Straks in april zal er op Sluis een uitgebreide fotoreportage te zien zijn van het gehele werk hier aan de dijk op Sluis. Tijdsduur en openstelling van deze tentoonstelling "Een kijkje achter de damwand" zal in het Kontakt en in dit blad worden aangekondigd, dus let u goed op!

Met vriendelijke groet,
Ina Renes,
Sluis 8
ina.renes@mail.wiwo.nl

De Burgemeester van Amstelveen
 heeft u de lijst van de schippers welke
 hun laarjete hebben voldaan in het jaar 1865 afgekeurd
 van der zee zijn nu terug geest ^{recepten} ^{van de zee}
 Hendrik de Bruin 8 ton van schout. of meier
 Koenvaai vissers 19 ton " "
 Janruud vissers 13 ton " "
 Gerrit Pindhorst 27 ton " "
 Jan Jurens 19 ton " "
 Hendrik Jurens 19 ton " "
 Pieter Pindhorst 36 ton " "
 Dirk middelbergwand 25 ton " "
 Willem de groot middelbergwand 19 ton " "
 de nu Jan Stortij 13 ton " "
 Hous van Casteren 23 ton " "
 Arie Jonk 9 ton " "
 Arie den Boer 28 ton " "

Amstelveen den 14 Februaarj 1865

de Burgemeester van Amstelveen

A. J. Verdelonj

LIJST VAN SCHIPPERS 1865

Omdat deze verkleinde lijst - ook de originele was al wat vaag -, hebben we deze maar overgetypt. Je ziet 't voor je: baas Vendeloo voorzichtig lijstjes trekkend en dan alle moeite gedaan de gegevens zo secuur mogelijk ertussen te plaatsen. We hebben nog in petto een latere staat van plaatselijke Schepen en Schuiten, komt een volgende maal.

Aan de Burgmeester van Ameide.

Ik zent uE, de lijst van de schippers welke hun kaaigeld hebben voldaan in 1865:

van der Zee zijn vaartuig groot	boven 40 ton	woonplaats ...dijk (?)
Hendrik de Bruin	8 ton "	Ameide
Koenraad Vurens	17 ton	" "
Koenraad Vurens	13 ton	" "
Gerrit Roodhorst	27 ton	" "
Jan Vurens	19 ton	" "
Hendrik Vurens	17 ton	" "
Pieter Roodhorst	36 ton "	" "
Dirk Uittenboogaard	25 ton	" "
Willem de groot Uittenboogaard	19 ton	" "
de Wed. Jan Storry	13 ton	" "
Pleun van Oosterom	23 ton	" "
Arie Vonk	9 ton	" "
Arie den Boer	28 ton "	onbekent

Ameide Den 14 februarij 1865

de kaaimeester van Ameide A. Vendeloo

